

TOPONÍMIA ANTIGA DE TORRENT

Carles MAJANCOSES ALMERICH

INTRODUCCIÓ

En aquest treball hem estudiat la toponímia torrentina del segle XVI a partir d'uns capbreus que es conserven a l'arxiu municipal de Torrent:

- Capbreus de 1567 a 1571: AMT Q101(1)
- Capbreus de 1592 a 1599: AMT Q101(2)
- Capbreus de 1622 a 1625: AMT Q101(3)
- Capbreus de 1639 a 1649: AMT Q101(4)
- Capbreus de 1649 a 1652: AMT Q101(5)

També hem consultat documents posteriors quan el topònim que buscàvem no apareixia en els capbreus anteriors o ens interessava trobar-ne formes més modernes:

- Escritura de deslindación de las tres manos de censos de la huerta de Torrent (...) el 8 de junio de 1732: AMT Q101(8).
- Padrón del equivalente de 1797: AMT Q101(22). Els documents dels capbreus estan escrits en català tots llevat del primer, que està en llatí (encara que els topònims apareixen en la llengua romànica). Els textos del XVIII, no cal dir-ho, estan en castellà, però ací sí que ens podem trobar amb els topònims traduïts.

Després de confeccionar una llista amb les partides torrentines, hem passat a analitzar les que hem considerat més interessants des d'un punt de vista filològic.

En primer lloc presentarem la llista amb les partides i després passarem sense més al comentari dels topònims seguint aquest esquema:

1. **Topònim.**
2. **Documentació i altres denominacions (si n'hi ha).**
3. **Comentari lingüístic del topònim.**

ESTUDI DELS TOPÒNIMS

Com hem dit, comencem amb una llista de les partides de Torrent, però cal ací recordar que l'actual terme municipal no es correspon al dels segles anteriors al XIX, car en aquest augmenta la seua extensió a causa d'haver-hi afegit l'antic poblament de Perenxisa (fins a la data situat dins del terme de Xiva, castellanoparlant). De manera que els topònims que analitzarem estaran tots dins de l'àrea catalana del País Valencià, encara que en els seus límits.

Per últim cal recordar que Torrent està situat en la zona del valencià apitxat ja des d'antic, car es troba a menys de deu quilòmetres de València.

LLISTA DE LES PARTIDES

L'ADUAR	LA MARJADELLA
ALBAIDA	EL MOLÍ
L'ALBERCA	MONTANYANA
L'ALQUERIA DE SANS	MONTANYETA DE CABRERA
L'ALTER	MORREDONDO
ELS ARQUETS	EL MUGRONYAL
EL BANYADOR	ELS OMELOS
BARRAQUETA DE NOFRE	OMET
BARREDES	EL PANTANO
BARRET	EL PAREDÓ
BENISSAET	LA PARET DECANTADA
BRAÇAL DE CORBERA	PENYA ROJA
CABEÇOL DEL FORN DE LA LLAGOSTA	LES PENYETES
CANYADA DEL JUNCAR	PLA DE SANTA ANNA
LA CARRASQUERA	PONT DELS CAVALLS
EL CARRO	PUNTAL D'ALBAIDA
CASA D'EN FORT	EL RÀFOL
CAU DE LES RABOSES	EL REALENGO
LO CENSAL	EL ROLLET
CLOT DE BAILON	EL SAFRANAR
COVATELLES	SANT GREGORI
LA CONTIENDA	SANT JOAQUIM
EL CHORRO	SENDA D'ALAUÀS
DON GERONI	TERÇ DE PICANYA
EL GENILLET	EL TOLLO
LA FONT	EL VEDAT
FONTETA DEL POLIT	
LA FOIA	
L'HORTETA	
HOSTALETS	
MALPÀS	
LES MALLADES	

És possible que ens n' hàgem oblidat d'alguna, però més o menys aquestes serien les partides més importants i més tradicionals de Torrent.

ANÀLISI DELS TOPÒNIMS

ADUAL, L'.— Datada en el capbreu 1,¹ f.205.

Comentari. AlcM² defineix aquest substantiu així: «Boldró de tendes de campanya o barraques on solen habitar els gitanos, alarbs i altres tribus nòmades». De l'àrab «adduuar», amb el mateix significat. Segurament pren el nom d'aquestes barraques que degué haver-hi.

ALBAIDA.— Escrit 'albayda', documentat en el capbreu (1) f.205.

Comentari. AlcM el cita únicament con a topònim existent a la Vall d'Albaida. Significa «la blanca», de l'àrab «al-bayda». Coromines diu que Albaida designa una estepa blanca i que per això hi ha la planta amb el mateix nom (pel color de les fulles)³. En català la forma correcta és «albada». La motivació doncs la donaria el color que predomina en aquesta partida.

ALBERCA, L'.— Documentada en el capbreu(2) f.8

Comentari. AlcM el cita sols com a topònim (n'hi ha un riu i una font a Dénia). Es tractaria d'un castellanisme. Coromines⁴ el defineix en castellà com a «depósito de agua» i cita el mateix ètim que havia donat AlcM: de l'àrab «birka».

ALTER, L'.— El documentem per primera vegada a Torrent en un document del 1567 dins del capbreu (1) f.7.

Comentari. AlcM el defineix com a «elevació petita del terreny» i en dóna l'ètim «altarium». Per una altra part és curiós constatar com Coromines⁵ quan dóna exemples d'aquest nom cita València i, entre altres pobles on ALTER ha substituït ALTERÓ, esmenta Torrent, però no documenta la paraula abans del 1588. Cal dir també que avui a Torrent ha perdut vigència la paraula «alter» en favor d'«alteró».

BENISSAET.— Documentada «benisayet» o «binisayet» en tots els capbreus i «benisaet» a partir de1797: AMT Q101(1)f.171v. i (2)f.180 i AMT Q101(22).

Comentari. La forma més normal trobada en els capbreus és «benisayet», però en cap manual consultat no n'hem trobat cap referència. Pot ser estiga relacionat amb el topònim de la Vall d' Uixó «Benissafat», que sí que comenta AlcM. Concretament en diu que antigament es deia «Benizahat», de l'àrab «beni Sa'd».

---

¹ Cada vegada que citarem un capbreu l'indicarem únicament amb el número amb què apareix a l'Arxiu Municipal de Torrent Q-101.

² D'ara endavant sempre que citem AlcM ens estarem referint al diccionari d'Alcover citat en la bibliografia.

³ Vg. en la bibliografia el *Diccionario Crítico Etimológico...* de Coromines.

⁴ Idem.

⁵ Vg. en la bibliografia el *Diccionario Etimológico i Complementari...* de Coromines.

GENILLET, EL.— Actualment el trobarem escrit pertot amb la forma «Xenillet», a causa de la castellanització que han patit alguns topònims. En els capbreus la forma més usual és Ginellet: capbreu(1) f.155v. i sols hem trobat una altra forma una vegada: Ginalet, en el capbreu(1) f.205. Comencem a veure Chinillet a partir del XVIII en un doc. del 1732 (nota: AMT Q101(8)). Si abans hem dit que l'actual grafia és fruit de la castellanització és perquè la ics és una simple adaptació de la grafia castellana *che*, la qual reflexa l'apitxament.

Comentari. Aquest topònim tampoc no l'he trobat en cap manual consultat, de manera que hem hagut de buscar-ne l'origen i el significat. Hem buscat algun topònim semblant i hem anat a parar a «Alginet», el qual explica AlcM a partir d'un ètim àrab ALGINNAT, que significa «els jardins». També hi hauria parentiu amb una forma mallorquina Ginyent que cita Coromines⁶ i també amb l'andalus Generalife (abans Genelarife). Tornant a la forma torrentina, considerem dues possibilitats o explicacions:

1.— tenim un radical *gin-* i dos sufixos diminutius *-ell* i *-et* (no és rar trobar en valencià substantius amb dos diminutius).

2.— no és segur que *-ell* siga un sufix. Podria ser un radical *ginell-* on la *-l* hauria palatalitzat per analogia amb la majoria de paraules catalanes acabades en lateral. Així doncs tindríem una paraula primària «ginell» més un sufix *-et* (recordem la forma «ginalet» trobada en els capbreus).

En definitiva trobem més afortunada la segona explicació, encara que hauríem de suposar l'existència de la paraula *ginell* com a sinònim de jardí.

COVATELLES.— No l'hem pogut documentar abans del 1797 (en el Padrón del equivalent d'aquell any).

Comentari. AlcM defineix «covatella» així: diminutiu de cova. I cita el barranc de les Covatelles a la Serra d'Aitana i també el nom d'unes penyes que fan cova dins d'un barranc a Benifato.

FORN DE LA LLAGOSTA.— Forma trobada: «forn de la lagosta», capbreu(2) f.23v.

Comentari. Aquest topònim l'hem analitzat per l'interés que presenta la paraula *lagosta*, i no *langosta*, en un document de finals del XVI. Recordem que Veny⁷ utilitza aquesta paraula ni més ni manco que per a establir una isoglossa entre el bloc del català oriental i l'occidental. Per una altra part Coromines⁸ parla d'un «llangost» mossàrab derivat de l'àrab magrebí «al-angús», però cita en J. Roig «llagosts» (L'Spill). Finalment, i a mode anecdòtic, direm que a Torrent hi ha una confusió entre llangostí i grill, mentre que al segon se li diu «ric-ric».

⁶ Vg. en la bibliografia l'Onomasticon... de Coromines.

⁷ Vg. en la bibliografia J. Veny.

⁸ Vg. nota 5.

MARJADELLA, LA.— En tots els documents consultats del segle XVI i XVII hem trobat la forma «majadella», o siga, en tots els capbreus. (Si de cas cal dir que alguna vegada hem trobat «magadella», fàcilment confundible la *-j-* amb una *-g-*). Hi hem trobat també «maxadella» en el capbreu(1) f.167 i «machadella» en el f.590 del mateix. La primera vegada que llegim una *-r-* és el 1797 (AMT Q101(22)): «marchadella».

Comentari. La pronunciació moderna del topònim i la seua escriptura «marxadella» ens poden confondre (seria un cas paral·lel al del topònim ja estudiat Genillet) i conduir a un ètim equivocat «marge». La manca de la *-r-* fins al segle XVIII ha de fer-nos pensar en l'ètim «maig», d'on obtindríem «majada» i després «majadella» amb un diminutiu. Hem de dir que aquest topònim no el trobem recollit en cap estudi i que l'única referència vàlida la traiem de Coromines⁹ quan cita el verb *magencar* ('donar una segona cavada a les vinyes') i al·ludeix un exemple de J. Beneyto Pérez en «Acció Valencianista» el 1931: '...i el mateix s'estableix per a altres feines, com ara margencar...'. El paral·lisme amb la nostra forma és exacte, explicariem l'existència de la *-r-* per influència del verb sobre el substantiu; però, ha existit alguna vegada la paraula «majada»? Tot i que el sufix llatí *-ata* siga ben normal per a formar noms a partir d'altres noms que indiquen un espai de temps (setmanada, anyada, mesada, temporada), no hem trobat enlloc el suposat derivat de *maig*.

Quant a la motivació quedaria ben justificada, car es tracta d'una zona on hi havia moltes vinyes.

MORREDONDO.— Documentat en els capbreus estudiats, per exemple en capbreu(1) f.164

Comentari. No hem trobat en cap obra consultada cap referència a aquest topònim que a simple vista sembla ser un flagrant castellanisme pel fet d'estar compost per *mo-* (apòcope de mont) i *-redondo*. Però la seua antiguitat —com a mínim del segle XVI— ens ha de fer pensar en un possible mossarabisme o un aragonesisme(?). Constatem també que en un poble veí existeix també aquest topònim (a Picassent).

Quant a la motivació cal dir que en aquesta partida hi ha una elevació del terreny amb forma redona. També es denominava Morredondo el barranc que passava per allí (vg. capbreu 1, f.45v. «in barranco de morredondo») i també «cabelsol de morredondo».

OMELLOS, ELS.— La partida dels Omellos la documentem en el Padrón del Equivalente de 1797, però molt abans la trobem amb la forma següent: «in partida dicta dels olmellos» (capbreu 1,171v.)

Comentari. AlcM cita la forma Omells en el topònim Omells de Na Gaia (Baix Urgell), del llatí «ulmellus» que significa 'om petit'. En el cas torrentí es conservaria la *-o* per tractar-se d'un mossarabisme. És interessant advertir que al mateix terme municipal existeix un altre topònim amb el mateix significat però de segur més modern: Omet.

⁹ Vg. nota 5.

RAFOL EL.– Documentat per primera vegada en el capbreu (1) f.220

Comentari. Típic en la toponímia valenciana i baleàrica, diu AlcM que ve de l' àrab «rahl» (masia) i remet a Rafal. Coromines¹⁰ relaciona també aquest ètim amb Real o Reyal (lloc de parada).

La motivació d'aquest topònim ve donada pel seu propi significat, car el Rafol, a més de designar una partida, un camí i una séquia, és també un mas.

TOLLO, EL.– Documentat en el capbreu 1, f.213

Comentari. Coromines¹¹ defineix «toll» així: «gorga». Probablement del cèltic «tullus» que significa «clot». Curiosament parla dels casos de Torrent i l'Alcúdia de Crespins on la paraula «clot» ha substituït «toll» i cita alguns exemples de clots que hi ha al marge del barranc. Però no esmenta el cas torrentí quan es refereix al mossarabisme «tollo» (a Lliria, Cocentaina i Alzira).

Hui els torrentins quan parlen utilitzen l'expressió «hi ha un bon toll» per a indicar l'existència abundant d'alguna cosa (no necessàriament aigua); mentre que el castellanisme «charco» ha substituït «toll» (de fet, hi ha fins i tot un topònim amb aquesta paraula).

CONCLUSIONS

No hi ha ara per ara cap estudi exhaustiu de toponímia valenciana ni molt menys torrentina, raó per la qual ens hem vist sovint obligats a plantejar hipòtesis sobre l'origen i el significat d'alguns topònims.

Les partides estudiades presenten una gran riquesa filològica: hi trobem arabismes, mossarabismes, castellanismes i arcaïsmes.

Des d'un punt de vista dialectal també hi podem trobar les característiques pròpies del valencià apitxat reflectides en les grafies modernes que, il·lògicament, s'han basat en les formes castellanitzades: per exemple «Marxadella» en lloc de Marjadella per culpa d'una castellanitzada «Marchadella».

De les 56 partides citades en la llista anterior podem dir que cinc són castellanismes, mentre que la resta són paraules d'evolució catalana (si voleu, distingint huit arabismes i dos mossarabismes).

Malgrat tot, la toponímia és una de les fonts més segures per a indicar als pobles els seus orígens¹².

¹⁰ Vg. nota 5.

¹¹ Vg. nota 5.

¹² Sí que són però molt interessants alguns dels treballs publicats a la revista «Torrens» que toquen el tema de la toponímia (encara que des d'un punt de vista filològic cometen moltes errades). En aquest estudi els hem tingut molt en compte, principalment el de Febrer Romaguera (vg. núm. 4). També aprofite aquesta nota per a agrair al cap de la biblioteca de Torrent, J. R. Sanchis, la seua ajuda en la documentació d'alguns topònims.

BIBLIOGRAFIA

- JOAN COROMINES; *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Ed. Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1980.
- EDICIONS CATALANES; *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico*. Biblioteca Románica Hispánica. Ed. Gredos. Madrid, 1980.
- Estudis de toponímia catalana*. vols. 1 i 2. Ed. Barcino. Barcelona, 1965 i 1970.
- Onomasticon cataloniae*. vol. 1 Ed. Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1989.
- J. M. ALCOVER; *Diccionari Català Valencià Balear*. Palma de Mallorca, 1978.
- C. BARCELÓ TORRES; *Toponímia aràbica del País Valencià. Alqueries i castells*. Ed. Segons premis ciutat de Xàtiva, 1982.
- P. FABRA; *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Ed. Edhisa, 1984.
- R.A.E: *Diccionario de la Lengua Española*. 1984.
- J. VENY; *Els parlars catalans*. Ed. Moll. Palma de Mallorca, 1991.
- Revista «Torrens. Estudis i Investigacions de Torrent i Comarca». Números 2, 4 i 6. Edita Arxiu Biblioteca i Ajuntament de Torrent.